

Politička povijest

Izvorní znanstveni rad

UDK 321.7:948.541

Osnovne karakteristike političkog razvoja Finske 1809—1917.*

Stefica Deren Antoljak

*Fakultet političkih nauka u Zagrebu***Sažetak**

U periodu od 1809. do 1917. godine kada je Finska u sastavu carske Rusije sa statusom »autonomnog velikog vojvodstva«, strateški interesi i ruska politika sigurnosti te pozicija Rusije u međunarodnim krizama utjecali su na sudbinu Finske, na njezinu poziciju i njezin specijalni status u okviru ruskog carstva. U razdoblju od 1809. do 1917. godine mogu se uočiti tri faze u finsko-ruskim odnosima. Prvu fazu (1809. do 1860.) karakterizira lojalnost prema carskoj Rusiji i rusko suprotstavljanje jačanju nacionalnih tendencija i gušenje nacionalnog pokreta u Finskoj. Režim Aleksandra II karakterizira drugu fazu (1855. do 1881.) u finsko-ruskim odnosima. Za taj period bila je karakteristična izvjesna liberalizacija i progres u svim područjima, osobito u sferi ekonomskog i političkog upravljanja Finskom. Aleksandar II pristaje na obnovu ustavne vladavine. Krajem 19. stoljeća počinje treća faza u kojoj se reduciraju finska autonomija u svim njenim aspektima. Carske su vlasti poduzele niz mjera rusifikacije Finske. Revolucija u Rusiji i rušenje carističkog režima 1917. godine otvorili su perspektivu u neizbježno ostvarenje cjelovite finske nacionalne nezavisnosti. Proklamiranje nezavisnosti Finske i njeno de jure priznanje od strane nove sovjetske vlade uslijedilo je potkraj decembra 1917. godine.

Finska ide u redu onih nordijskih zemalja koje su u toku posljednjih nekoliko stoljeća bile područje mnogih i značajnih društveno-ekonomskih i političkih promjena. Gotovo sedam stotina godina Finska je bila »istočni« dio švedskog kraljevstva (1154—1808), a kao rezultat rata 1808—1809. in-

* Ovaj rad posvećen je sedamdeset godišnjici proglašenja nacionalne nezavisnosti Finske.

Ekonomsko-socijalni razvoj nije analiziran ovdje, već je predmet posebnog rada.

korporirana je u sastav carske Rusije, dobivši status »autonomnog velikog vojvodstva«, u kojem ostaje do 1917. godine.

Prodor ruskih trupa na finski teritorij, koji je počeo u februaru 1808, označio je kraj sedamstogodišnje vezanosti Finske sa Švedskom i postepenu duboku transformaciju švedsko-finskog kraljevstva. Ruski napad na Finsku u najneposrednijoj je vezi s Napoleonovim ratovima, u kojima se francuska sfera utjecaja protezala sve do južnih obala Baltika, a za koje su osim Francuske znatan interes pokazivale i druge velike sile, među njima osobito Rusija i Velika Britanija. To je i razlog što je neposrednu pozadinu ruskog napada na »istočni« dió švedskog kraljevstva — Finsku — objektivno moguće tražiti u sporazumu o suradnji između Napoleona i Aleksandra I (1801—1825), zaključenom u Tilsitu u ljetu 1807. Naime, sporazum je predviđao široku podjelu interesnih sfera utjecaja na Balkanu kao i zajedničke mjere u skladu s Napoleonovim glavnim ciljem — stvaranjem tzv. kontinentalnog sistema, kojim je trebalo potpuno isključiti britanski utjecaj u Evropi. U skladu s tim sporazumom, Aleksandar I pristaje da se pridruži kontinentalnoj blokadi protiv Velike Britanije, glavnog Napoleonovog oponenta, i obavezuje se da će se na to prisiliti i Švedsku, ali zauzvrat traži »slobodne ruke u Finskoj«. Unatoč raznim diplomatskim i vojnim Aleksandrovim pritiscima, švedski kralj Gustav IV Adolf, želeći da očuva nezavisnu poziciju Švedske, ali i ohrabren prisutnošću britanske flote u Baltiku, ne pristaje da sudjeluje u Napoleonovim i Aleksandrovim vojnim planovima.¹

U takvim okolnostima Aleksandar I napada Finsku bez objave rata Švedskoj. Vojne operacije odvijale su se takvom brzinom i intenzitetom da je u jesen 1808. Rusija osigurala svoju vojnu pobjedu u Finskoj i njezinu aneksiju ruskom carstvu. Osnovni razlog za odvajanje Finske od Švedske u ovoj fazi historijskog razvoja ne može se dakle tražiti u političkim, etničkim ili jezičnim razlozima ili pak u buđenju nacionalne svijesti i nacionalnim osjećanjima Finaca (što će kasnije igrati značajnu ulogu). Daljnja sudbina Finske i njeno rađanje kao zasebne države rezultat su politike velikih sila.

Zbog relativno male populacije i prilično ograničenih prirodnih resursa, Rusija nije pokazivala posebno zanimanje za Finsku. Međutim, presudan faktor u ruskom osvajanju Finske bio je uvjetovan njenim geostrateškim odnosno geopolitičkim značenjem za Rusiju, prvenstveno zbog blizine St. Petersburga, kao i zbog težnje da se osigura ruski prilaz Baltičkom moru, a Finski zaljev učini nepristupačnim za daljnja imperijalistička i kolonijalistička osvajanja na Baltiku. Nekadašnja moć Švedske je smanjena, pa više ne predstavlja onakvu opasnost za Rusiju kao ranije, ali sasvim je razumljivo što je Rusiju ponajviše zabrinjavala mogućnost da Švedska ili Finska formiraju u toku rata savezništvo s njoj neprijateljskim silama i omoguće da teritorij Finske posluži kao baza za napade na Rusiju.

Značajan moment, koji bi pored ostalog trebalo imati na umu prilikom analize političkog razvoja Finske u okviru ruskog carstva je organizacija vlasti u Finskoj.

¹ Juhani Paasivirta, *Finland and Europe, The Period of Autonomy and the International Crises, 1804—1914*, London 1981, str. 6—9.

U pogledu pravnog i političkog režima za period ruske uprave Finskom bilo je karakteristično da je Švedska ostavila Finskoj u nasljeđe, a carska Rusija priznala, pored ostalog, sistem zakonodavstva (civilni i krivični pravni kodeksi) i Ustav od 1772. i 1789, djelomičnu staru institucionalnu strukturu političke vlasti, oličenu u vlastitoj staleškoj skupštini — Dietu, zatim pravo na vlastitu religiju i švedski kao službeni jezik kao i sva druga prava i slobode koje su finski građani uživali za vrijeme švedske vladavine.²

Međutim, novi sistem vlasti uspostavljen nakon aneksije Finske od strane ruskog cara Aleksandra I bio je po svojim karakteristikama tripartitan. U St. Petersburgu djeluje državni sekretar u rangju ministra, zadužen za pitanje Finske (koji je uvijek po rođenju Finac). Posebnu funkciju imao je generalni guverner — predstavnik ruskog cara, sa sjedištem u Helsinkiju, a kao treći važan element u ovoj tripartitnoj strukturi političke vlasti javlja se senat, čije članove (14) na preporuku generalnog guvernera imenuje i razrješava funkcija ruski car. Generalni guverner predsjedava sjednicama senata i formalno djeluje kao šef civilne administracije. Senat se sastoji od dva departmana: sudskog, koji funkcionira kao najviši prizivni sud u zemlji, i ekonomskog (ili vlade u užem smislu), zaduženog prvenstveno za pitanja iz ekonomskog i finansijskog područja. U vršenju funkcija senat je bio odgovoran izravno caru, a ne staleškoj skupštini — Dietu. Pravo sazivanja Dieta pripadalo je isključivo vladaru, i to na osnovi zakona preuzetih iz razdoblja švedske vladavine Finskom. Prvo zasjedanje Dieta u novim političkim okolnostima održano je u gradu Porvoou 1809. godine na prijedlog Aleksandra I.

Iako u početku orijentacija cara prema novom režimu nije bila sasvim jasna, a mnogi su izrazili i strahovanja za daljnju sudbinu Finske, važno je istaći da je car prilikom zasjedanja staleža u Porvoou izričito Finskoj priznao nacionalni status. Međutim, treba istaći da je u političkom smislu to bilo samo djelomično tačno. Finska je, kao što smo rekli, naslijedila od Švedske određene zakone i institucije, koje je Aleksadar I ne samo potvrdio već je pokazao spremnost da ih dalje proširi, priznajući Finskoj vlastitu administraciju, ali pod konačnom kontrolom cara. S tim u vezi, a polazeći od činjenice da su zasjedanju u Porvoou prisustvovali predstavnici staleža a ne naroda i da je njihova funkcija bila prije svega osigurati prenošenje lojalnosti sa švedskog kralja na ruskog cara, kako bi očuvali svoja prava i privilegije u novim okolnostima, te da je švedski bio službeni jezik, a finski jezik i kultura u to doba bili ignorirani, a vladajuća elita zadržala snažne kulturne i druge veze sa Švedskom, važno je istaknuti da se pojam nacionalnosti može prihvatiti pod uvjetom da se tim pojmom ovdje želi označiti da su Finci kao narod očito na putu ostvarivanja svoje političke, ekonomske i kulturne samostalnosti, ali još nisu nacija u pravom smislu riječi.³

Polazeći od analize događaja tokom 19. stoljeća, koje je između ostalog obilježeno buđenjem i postepenim narastanjem nacionalne svijesti i finskog nacionalizma, mišljenja smo da ovaj period u novijoj finskoj povijesti karakterizira traganje za finskim nacionalnim identitetom.

² Matti Klinge, *A Brief History of Finland*, Helsinki 1981, str. 57.

³ Karl Deutsch, *Nationalism and Social Communication*, 2 izd. Cambridge, Mass. 1969, str. 17.

Zanimljivo je spomenuti da je pravovaljanost odluka donesenih u Porvoou bila predmet kontroverznih ocjena. Međutim, kako ističe profesor Puntila, praksa je u toku 19. stoljeća potvrdila valjanost ovih odluka. Naime, sudjelovanje predstavnika četiriju staleža u radu Dieta bilo je ocjeni ovog autora indikacija »dobrovoljne potčinjenosti caru«. ^{3a} Unatoč pokušajima Aleksandrovih nasljednika potkraj 19. stoljeća da ograniče autonomiju Velikog vojvodstva, pravne osnove sistema upravljanja Finskom nisu doveđene u pitanje. Štoviše, one će poslužiti kao osnova za konstituiranje suverene države koja će se formirati u dramatičnim historijskim događajima 1917. godine.

Iako je na zasjedanju staleža u Porvoou 1808, kao i mirovnim sporazumom zaključenim između Švedske i Rusije u Hamini 1809. godine, utvrđen pravno-politički okvir nove pozicije Finske u okviru ruskog carstva i priznat joj poseban politički status, moramo primijetiti da Finska nije imala ravnopravan položaj s ostalim dijelovima Rusije, već je održavana u specifičnom obliku potčinjenosti. Štoviše, bio je to u osnovi jedan složen sistem za Finsku koji je samo djelomično izražavao političke tendencije autonomnog statusa. U prilog tome, uostalom, govori i činjenica da je generalni guverner bio reprezentant cara, imenovan od cara i potčinjen izravno njemu. Pravo predlaganja novih zakona u skladu s ustavom od 1772. bilo je rezervirano za suverena kao i cjelokupno zakonodavstvo koje se odnosilo na financijska pitanja. Međutim, suveren nije ovlašten da donosi nove zakone ili ukida stare bez pristanka ili znanja staleža. Već 1808. car je objavio da sva pitanja koja se odnose na Finsku moraju biti prvo podnesena caru na razmatranje. Osim toga, car je posjedovao pravo apsolutnog veta na zakone donesene od strane staleške skupštine kao i pravo sazivanja i raspuštanja Dieta. Ova posljednja odredba, međutim, nikad nije bila primijenjena u praksi u razdoblju od 1808 — 1863, pa je to navelo neke autore⁴ da ovaj period ruske vladavine Finskom nazovu »zamrznuti« konstitucionalizam.

Prihvaćajući odluke iz Porvooa, švedski kralj je izrazio izvjesna neslaganja oko nekih osnovnih pitanja budućih švedsko-finskih granica, i posebno oko Aalandskog arhipelaga, za koji su pokazale veliku zainteresiranost obje zemlje, prvenstveno zbog njegove strateške važnosti. Aaland je bio podjednako važan za obje zemlje kako za Švedsku tako i za Rusiju, ali ova potonja nije bila pripravna ni na demilitarizaciju Aalandskog arhipelaga, za što se zalagala Švedska, ni za bilo kakva ograničenja koja bi mogla dovesti u pitanje suverenitet nad Aalandom.⁵ Najzad je odlučeno da granicu između Švedske i Finske čine rijeke Tornio i Muonio.

Sasvim je razumljivo što su se u okviru novog režima političkog upravljanja Finskom od samog početka manifestirale razlike u mišljenjima s obzirom na opravdanost takvog političkog statusa i njegovog značenja za buduću ekonomsko-politički razvoj zemlje. Riječ je, prije svega, o različito orijentiranim strujama, među kojima je znatna bila ona koja je težila po-

^{3a} L. A. Puntila, *The political History of Finland, 1890—1966*, Helsinki 1975, str. 25.

⁴ L. A. Puntila, *nav. dj.* str. 27.

⁵ Juhani Paasivirta, *nav. dj.*, str. 1. 19 — Demilitarizacija Aalandskog arhipelaga provedena je pariškim sporazumom 1856. godine.

novnom ujedinjenju sa Švedskom, ističući svoju privrženost švedskom jeziku, kulturi, tradiciji i običajima stvaranim kroz viševjekovno zajedničko življenje u okviru švedske vladavine. Svoje neslaganje s postojećim statusom Finske i sumnje u iskrene namjere režima carske Rusije izrazili su stavom da uniju s Rusijom smatraju katastrofom. Naime, protagonisti ove politike duboko su svjesni da su se pridružili jednoj velikoj zemlji bez razvijenih političkih i demokratskih tradicija a čiji su način života, religija, kultura, socijalni uvjeti potpuno strani finskom osnovnom konceptu društveno-ekonomskog i političkog razvoja. Valja spomenuti i pristalice druge orijentacije koji su težili kompromisnoj politici s ruskom vladom. Osnovne intencije ove grupe, između ostalog, sastojale su se u isticanju prednosti unije s Rusijom, istovremeno izražavajući lojalnost ruskom caru. Takvu orijentaciju prihvatili su, uglavnom, jedan dio armijskih oficira i neki višoki službenici kojima je novi režim omogućio značajne položaje u državnoj (carskoj) službi, armiji ili mornarici, kao i aktivno sudjelovanje u evropskoj politici. I najzad, među intelektualcima i u nacionalno orijentiranim patriotskim krugovima posebnu pažnju zaslužuje grupa čije se aktivnosti uglavnom vezuju za odbranu pozicije i interesa političkog statusa Finaca, protiv diskriminacije i asimilacije kao i za očuvanje finskog jezika, kulture, običaja i tradicije. Nevezivanje ove grupe Finaca za Švedsku ili za Rusiju proizlazilo je iz više-manje jasnih predstava o opasnostima koje u sebi nosi kako savezništvo sa Švedskom tako i unija s Rusijom, ponajviše zbog moguće rusifikacije i utjecaja ruskog nacionalizma.

Povijesno gledano, čitav period Velikog vojvodstva, osobito prvih pedesetak godina, obilježen je buđenjem nacionalne svijesti i postepenim narastanjem finskog nacionalizma te razvijanjem i jačanjem nacionalne kulture kao načina suprotstavljanja dominaciji carske Rusije. Nacionalizam je značio reagiranje na prisutnost ruske sile i njegovo narastanje je bilo utoliko snažnije koliko su jačale ideje o neophodnosti oslobođenja od potčinjenosti Rusiji. U prvoj polovici 19. stoljeća carske se vlasti nisu oštrije suprotstavljale razvoju kulturnih vrijednosti i uopće ideja u sferi kulturnog stvaralaštva Finske općenito, sve dotle dok one nisu postale otvorene i orijentirane na političke i ekonomske-socijalne preokupacije i zalaganje za širenje finskog jezika.

U genezi progresivne misli u Finaca i buđenja nacionalne svijesti u toku 19. stoljeća značajnu ulogu i utjecaj imala je Akademija u Turkuu, a nešto kasnije Sveučilište u Helsinkiju. Upravo profesorima s Akademije u Turkuu pripada značajna uloga u početnom organiziranju nacionalnog pokreta 1810. i razvijanju nacionalog duha. U tom kontekstu valja spomenuti historičara A. I. Arwidssona (1791 — 1858), čija se osnovna misao o tom pitanju može formulirati na slijedeći način: »Mi nismo Šveđani, Rusi nećemo biti, zato nas pustite da budemo Finci.«⁶ Iako je Arwidsson zbog takvih zahtjeva i kritika upućenih na račun nacionalog statusa Finaca bio otpušten sa sveučilišta, valja reći da je finski nacionalizam u to vrijeme uhvatio duboke korijene i da se je u tom periodu počeo rasplamsavati. Sveu-

⁶ L. A. Puntila, *nav. dj.*, str. 30.

čilište tako postaje važan činilac u uspostavljanju finskog intelektualnog primata i u razvijanju osjećaja nacionalog duha.⁷

U velikom dijelu finske povijesti kulturni život zemlje zbog geografske odvojenosti i izoliranosti pojedinih predjela odvijao se izvan razmjene s Evropom. Mladi Finci rijetko su imali priliku da studiraju na vodećim evropskim sveučilištima onog vremena. Kasnije, kad je Finska ušla u sastav carske Rusije, carske su vlasti na razne načine sprečavale razmjenu misli Finaca s evropskim misliocima, smatrajući Finsku opasnom za stabilnost ruske autokratske vladavine. Finska je, kako ističe profesor Puntila, zaostajala u toku 19. stoljeća barem dvadeset i pet godina za intelektualnim razvojem zapadne Evrope.⁸ Treba međutim također reći da je pored sveučilišta važan centar širenja obrazovanja u to vrijeme bila i finska kadetska škola, u kojoj se stvarala vojna elita. Naime, poznato je da je početkom 19. stoljeća barem jedan od pet plemićkih sinova služio u ruskoj carskoj armiji i da je oko 400 od ukupnog 3000 finskih vojnika postiglo čin generala ili admirala⁹. Jedan dio te vojne elite vraćao se u Finsku s dragocjenim iskustvima, s novim intelektualnim idejama i progresivnijim orijentacijama, u osnovi inspiriranom željom da Finska zakorači u novu eru progressa u svim oblastima društvenog života. Obavljajući kasnije pojedine civilne funkcije (službe), radeći u industriji ili nekoj drugoj profesiji, ovi su kadrovi sprečavali osjećaj intelektualnog izolacionizma koji je prijetio Finskoj poslije 1860-ih godina.

Pojavi organiziranog nacionalnog pokreta u Finskoj i njegovoj daljnjoj afirmaciji znatno je pridonijela, između ostalog, narasla svijest dijela finske inteligencije kao i ekonomsko-socijalne i političke ideje nove generacije finskih intelektualaca koje stupanju na društveno-političku scenu u toku 19. stoljeća. Toj generaciji pripada nekoliko značajnih progresivnih intelektualaca, koji zaslužuju posebnu pažnju. To su J. V. Snellman¹⁰ (1806—1881), J. L. Runeberg (1804—1877) i Elias Lönnrot (1802—1884). Polazna točka svih Snellmanovih osnovnih poruka jest ideja da je nacionani duh osnova nacionalne egzistencije. Kao pobornik kulturnog i nacionalnog preporoda u Finskoj isticao je ideju o važnosti nacionalne kulture za razvoj svjesnog nacionalnog duha. Temelj nacionalnog duha po Snellmanu bio je jezik, i to finski jezik. U brojnim svojim radovima publiciranim tokom više od četrdesetak godina on je tu ideju razrađivao ističući na prvom mjestu da je neophodno osigurati jedinstvo nacije na osnovi jezika i kulture. Zahvaljujući njegovim beskompromisnim naporima da se stvori nacionalna kultura i književni finski jezik, finski je najzad tek 1863. godine priznat kao službeni jezik na ravnopravnoj osnovi sa švedskim. Iste godine Snellman je imenovan za člana Senata, najvišeg administrativnog tijela u zemlji,

⁷ Iako je broj studenata 1870-ih godina bio relativno malen (oko 400—450), narasla svijest o njihovoj budućoj ulozi u društvu učinila je sveučilište značajnim forumom za političke debate.

⁸ L. A. Puntila, *nav. dj.*, str. 13.

⁹ Matti Klinge, *nav. dj.*, str. 70. Najpoznatija ličnost koja je odabrala vojnu karijeru bio je finski field marshal C. G. E. Mannerheim.

¹⁰ J. V. Snellman je studirao filozofiju i oduševljavao se Hegelovom filozofijskom misli. Najpoznatije je njegovo djelo *Principi države* (1842). Stvorio je intelektualne temelje finske partije, premda nikad nije bio njezin lider. Godine 1863. imenovan je za ministra financija u Senatu, a otprije je bio sveučilišni profesor iz područja filozofije.

što mu je mnogo pomoglo u razvijanju i realizaciji njegovih osnovnih teza i idejnih inspiracija. Inzistiranje na neophodnosti razvijanja nacionalne kulture i priznavanju jezika imalo je veliko značenje u nastojanjima da finski jezik postane sredstvo kojim je narod na teritoriju današnje Finske postepeno izražavao svoje težnje, i u drugoj polovici 19. stoljeća razvio svijest o svojoj nacionalnoj osobitosti i individualnosti, o rasnoj, jezičnoj vjerskoj i kulturnoj pripadnosti.

U tu generaciju intelektualaca, protagonista finske progresivne misli, svrstali smo i J. L. Runeberga finskog nacionalnog pjesnika i velikog patriota, i to ponajprije zato što njegove ideje (iako različite od Snellmanovih) leže u samoj osnovi shvaćanja finske nacionalne kulture i izražavaju finski patriotizam i borbu za nacionalnu slobodu.¹¹

Pored Runeberga, značajno mjesto bez sumnje pripada Eliasu Lönrotu poznatom, ponajprije po tome što je na osnovi usmene tradicije stvorio veliki historijski mitologijski nacionalni ep *Kalevalu* (1835). Vrijednost *Kalevale*, po mišljenju profesora Mattija Klingea, je u tome što je znatno pomogla da se Evropom proširi svijest i pronese saznanje o postojanju Finaca i njihovim karakteristikama kao i njihovim kulturnim dostignućima iako je s aspekta pojave finske kulture, finskog jezika i folkloru pa i samog sadržaja imao perifernu ulogu.¹² Runebergovi i Snellmanovi radovi zajedno s *Kalevalom* pridonijeli su stvaranju osnove finskog nacionalnog identiteta, sazrijevanju nacionalne svijesti o potrebi stvaranja nacionalnog jedinstva i vlastite države.

U sazrijevanju nacionalne svijesti i nacionalnom buđenju Finaca¹³ osobito je bio značajan utjecaj progresivnih političko-ekonomskih i socijalnih promjena u svijetu i revolucionarnih pokreta u Evropi koji su težili za nacionalnom nezavisnošću te neki međunarodni događaji, primjerice francuska revolucija od 1830. i 1848. godine, koje su uzdrmale temelje autokracije i apsolutne vladavine. Inspirirajući se julskom revolucijom u Francuskoj 1830, a posebno februarskom od 1848, kao i idealima slobode i borbom poljskog naroda za nacionalnu nezavisnost, finski studenti i njihova udruženja postaju centri podrške i pružanja solidarnosti borbi progresivnih snaga za slobodu a protiv tiranije i ugnjetavanja kao i drugih oblika represije.

Iako studentske demonstracije na Sveučilištu u Hesinkiju nisu u to vrijeme privukle na svoju stranu najšire slojeve finskog društva niti je u toj zemlji došlo 1830. i 1848. do dubljih revolucionarnih previranja, ipak je car Nikolaj I rasplamsani studentski entuzijazam i masovne političke studentske akcije ocijenio kao aktivnosti upravljene protiv njegove autokratske vladavine i zaprijetio zatvaranjem Sveučilišta.

Nevezivanje masa za nacionalni pokret u to vrijeme u Finskoj trebalo bi između ostalog potražiti u društvenoj strukturi, odnosno u nepostojanju politički svjesne avangarde koja bi mogla pokrenuti mase i djelovati

¹¹ J. L. Runeberg smatrao se Fincem, iako je govorio i pisao švedskim jezikom. U svojim radovima stvorio je idealiziranu sliku siromašnog ali marljivog finskog naroda koji živi u harmoniji i zadovoljstvu, a njegovi opisi finskog kraljika izražavali su ljubav prema domovini.

¹² Matti Klinge, *nav. dj.*, str. 65.

¹³ Eino Jutikkala with Kauko Pirinen, *A History of Finland*, Espoo, 1984, str. 174—202.

kao preteča revolucionarnih promjena, kao i u lojalnosti vladajuće elite pa i jednog dijela Finaca prema novom vladaru i u njihovoj težnji za očuvanjem statusa quo.

Ako bismo se za trenutak zadržali na periodu vladavine cara Nikolaja I (1825 — 1855) i njegove politike prema Finskoj, došli bismo do zaključka da je za njega, pored ostalog, bilo karakteristično energično suprotstavljanje jačanju nacionalističkih tendencija i gušenja nacionalnog pokreta, kao i slobode izražavanja misli, uvođenje cenzure te nepostojanje bilo kakve mogućnosti legalnog sistematskog političkog djelovanja raznih oblika interesnog organiziranja. Takva politika rezultirala je buđenjem antiruskih osjećaja i pojačanom nacionalističkom aktivnošću, osobito za vrijeme krimskog rata (1854 — 1856), kada ponovo stječu popularnost rasprave o preispitivanju političkog statusa Finske. Progresivno orijentirani Finci vidjeli su u odvajanju Finske od carske Rusije jedinu alternativu za brži i sveobuhvatniji razvoj zemlje, zasnovan na idejama progresivnih modernih društava. Izvjestan broj mlađih pripadnika obrazovane i bogatije društvene klase zastupao je ideju ponovne nacionalne integracije sa Švedskom. Tako su primjerice švedsko-finski književnici J. J. Nordström i Emil van Quanten nagovarali Fince da raskinu uniju s Rusijom i ponovo se ujedine sa Švedskom.

U toku krimskog rata Finska je ostala lojalna carskoj Rusiji, što je svakako utjecalo na blagonaklon stav ruskog cara prema Finskoj, osobito prema zahtjevima za političkim reformama u finskom društvu. Režim Aleksandra II (1855 — 1881) označio je stoga novu etapu u finsko-ruskim odnosima. Taj period, osobito 1860-e, godine karakterističan je po izvjesnoj liberalizaciji i progresu u svim područjima, osobito u sferi ekonomskog i političkog upravljanja Finskom. Naime, Aleksandar II pristaje na provođenje određenih reformi u finskom društvu, među kojima su svakako najznačajnije one koje se odnose na obnovu ustavne vladavine u Finskoj na osnovi demokratskog političkog života, na carevu obavezu u pogledu regularnog saziva Dieta¹⁴ na priznavanje finskog kao službenog jezika, ravnopravnog sa švedskim te promjene u administrativnom sistemu. Nizom dekreta uvedena je samoupravna provincija i sloboda trgovine te ustanovljavanje banaka i kompanija, odvajanje crkve od škole i mnoge druge reforme. Posebno značenje za cjelokupan društveno-politički i ekonomski život zemlje, pa samim tim i za razumijevanje procesa modernizacije i unutrašnje samoupravne Finske, imalo je ponajprije postojanje vlastite staleške skupštine — Dieta, zatim u okviru reformi priznato pravo osnivanja vlastite nacionalne armije i vlastite novčane jedinice — marke. To je bilo tim značajnije što carska Rusija u to vrijeme još nije imala vlastitog parlamenta ni demokratskih političkih tradicija i što je ruska fiskalna politika bila manje stabilna nego finska.

Ranija diskriminatorna politika u sferi obrazovanja, praćena ograničavanjem korištenja finskog jezika i nepostojanjem brojnije inteligencije,

¹⁴ Staleška skupština bila je sazvana na zasjedanje u Helsinkiju 1863. Tom prilikom Aleksandar II je naglasio da neće vladati bez pristanka staleža kao što su to činili njegovi prethodnici i obećao da će staleže sazivati na redovna zasjedanja svake tri godine.

bila je odbačena Aleksandrovim reformama. U prilog tome valja navesti osnivanje srednjih škola i drugih kulturno-obrazovnih institucija na finskom jeziku. U okviru ovog reformatorskog trenda ukidaju se ograničenja političkih i stvaralačkih sloboda građana i osigurava politika slobode udruživanja i izražavanja misli i štampe.

Sve te važne reforme, kojima se povećava autonomni status Finske, uvjetovale su da je i politički život nakon više decenija izišao iz faze stagnacije. Politički život u Finskoj počeo se intenzivnije razvijati u toku druge polovine 19. stoljeća, uporedo s jačanjem nacionalnog pokreta i povećanim političkim slobodama te s razvijenijim javnim mišljenjem, u čemu je značajnu ulogu odigrala štampa. U okviru nacionalnog pokreta javljaju se tri ideološke grupacije: fennomani, svecomani i liberali¹⁵. Ta podjela bila je uočljiva i među članovima Senata. Najpoznatije ličnosti među fennomanima bili su Snellman, zatim profesor historije G. Z. Forsman i Agathon Meurman, a među svecomanima C. G. Estlander, profesor estetike, barun V. M. von Born, barun R. A. Wrede profesor prava, i A. Lile. Osnovom te podjele bilo je jezično pitanje. Leo Mechelin, profesor prava, nalazio se na čelu liberala. Iz ovih triju političkih grupacija djelomično vuku porijeklo i neke suvremene finske političke stranke. Naime, u to vrijeme dolazi do pregrupiranja političkih snaga i pretvaranja interesnih grupa u političke stranke. I najsumarniji uvid u politički život Finske pokazuje da je 1860-ih godina pitanje relativne pozicije dvaju nacionalnih jezika — finskog i švedskog — jedan od značajnih faktora sukoba u političkom životu zemlje i osnova političke polarizacije u finskom društvu. Međutim, valja odmah ukazati na činjenicu da tu još nije riječ o političkim strankama u suvremenom značenju. Pri sagledavanju mjesta i uloge Finske i Švedske stranke (koje su nastale 1860-ih godina) treba imati u vidu da su one još tada labave asocijacije veoma heterogenih interesa, bez uobličene i konzistentne ideološke i političke platforme i čvrste organizacije i odgovarajuće strukture koja bi osiguravala efikasno i jedinstveno političko nastupanje svih članova. Njihovo je djelovanje uglavnom ograničeno na Diet i donošenje odluka u njemu. Jezično i nacionalno pitanje zajedničko je objema političkim grupacijama. Švedski nacionalisti tražili su svoje pravo da se povezuju sa svojom govorno-jezičnom grupom i štite njene interese, dok su finski nacionalisti isticali potrebu porasta obrazovno-političkog nivoa finske govorne populacije kao osnovnog uvjeta za njihovo djelovanje. U praksi su se obje grupacije borile za unapređenje interesa svojih lingvističkih grupa i obranu od rusifikacije. Praksa je, međutim, iznijela niz problema koji nisu tada dopuštali da stranke efektivno zauzmu svoje mjesto i vrše sistematski svoje političke aktivnosti. Glavne zapreke tome bile su nepostojanje općeg biračkog prava i vezanost Finske za politički režim carske Rusije.

Temelji modernih političkih stranaka stvoreni su početkom 20. stoljeća uporedo s procesom demokratizacije i širenjem biračkog prava. Reforme u parlamentarnom i legislativnom sistemu (kao što su opće pravo glasa i sloboda izbora) ubrzale su taj proces. Već izbori za jednodomni parlament 1907. primoralj su političke stranke na stvaranje permanentne orga-

¹⁵ Eino Juttikala with Kauko Pirinen, *nav. dj.*, str. 193—197.

nizacije i odgovarajuće strukture koja bi osiguravala jedinstvenije i efikasnije političko nastupanje svojih članova.

Značenje političkog grupiranja po jezičnoj liniji iz 1860-ih godina mijenja se potkraj 19. stoljeća, kao što se mijenja i uloga jezičnog konflikta u stranačkoj politici.

Finska stranka koja se javila 1860-ih godina i koja se afirmirala kao utjecajna politička snaga pod vodstvom intelektualnog lidera prof. Forsmana (pseudonim Yrjö Koskinen) povezivala je interese dosta različitih socijalnih snaga (predstavnicu seljaštva i svećenstva u staleškoj skupštini) kao i interese raznih svučilišnih organizacija i klubova te predstavnike štampe. Njezina uloga politički je porasla 1882, kad je njezin lider Koskinen postao članom senata. U svom programu inzistirala je na unapređenju statusa finskog jezika, kulture i ekonomije. Međutim, razvoj ove stranke u toku tri decenija iznio je na površinu niz problema i razlika u stavovima, osnovnim orijentacijama i prilazu provođenja raznih reformi. Te razlike dovele su do unutrašnje polarizacije i podjele stranke na dvije frakcije: na tzv. »Mladofince« — nacionaliste liberale, kod kojih su politička i društvena angažiranost na planu unapređenja finskog jezika i kulture kao i zahtjevi za rješavanjem socijalnih problema bili znatno radikalniji u usporedbi s drugom frakcijom, tzv. »Starofincima«, zastupnicima pomirljivije i konzervativnije politike prema carskoj Rusiji.¹⁶ Kad je ruska politika prema finskom narodu postala represivna liberalni elementi unutar obje frakcije surađivali su zajedno s političkom grupacijom švedskog govornog jezika, braneći ustav a zanemarujući u tom času jezične razlike. Taj oblik ujedinjenog nacionalnog fronta protiv represalija carske Rusije počeo je slabiti kad je u Finskoj uspostavljena ustavna vladavina i otvoren put demokratskom razvoju zemlje, no ta je suradnja stvorila osnovu zajedničkog sudjelovanja u vladi 1905—1908. godine.

S druge strane, prva liberalna stranka, formirana 1880. pod vodstvom Lea Mechelina, bila je sastavljena od velikog broja raznovrsnih socijalnih grupa i slijeva, no glavna njezina uporišta bila su među plemstvom i buržoazijom, studentima, predstavnicima trgovine i industrije kao i među politički aktivnijim i obrazovanim slojevima liberalno orijentiranih snaga koje su se odvojile od švedske stranke. Iako ova prilično heterogena grupacija nije imala čvrstu stranačku organizaciju, njezin programski dokument donesen 1880. bio je orjentiran na ekonomsko-socijalna pitanja, a ne na jezične preokupacije i probleme.¹⁷

Političke stranke koje su se počele formirati 1860-ih godina nisu još izrasle u masovne političke organizacije sa širokom podrškom biračkog tijela. Izborna tijela u to vrijeme činilo je nešto više od 4% ukupne populacije Finske. Razdoblje između kraja prošlog i početka ovog stoljeća predstavlja zaokruženu cjelinu u formiranju finskih političkih stranaka. Naime, 1899. formirana je u Turknu Finska radnička stranka koja 1903. postaje

¹⁶ Dnevne novine »Mladofinaca« bile su »Päivälehti« (1889), a od 1904. »Helsingin Sanomat«. »Starofinci« su izražavali svoja mišljenja u novinama »Uusi Suometar«. Njihov lider i dalje ostaje Yrjö Koskinen.

¹⁷ Liberalna stranka izražavala je svoje stavove i mišljenja u listu »Helsingfors Dagblad« (1862—1889), prvim modernim novinama.

Socijaldemokratska partija Finske. Preostale dvije stranke osnovane su početkom ovog stoljeća: Svedska narodna stranka 1906. i Agrarna 1907. godine.

Potkraj 19. stoljeća sve više dolazi do izražaja nespремnost carističkog režima da Finskoj omogući samostalni razvitak i provođenje društveno-ekonomskih reformi. U tom cilju carske su vlasti ponovo aktualizirale rasprave o pravnom legitimitetu finskog autonomnog statusa, a ruski ultranacionalisti doveli u pitanje izjave cara Aleksandra I do 1809. godine izražene u Porvou, kao i odluke mirovnog sporazuma iz Hamine o priznavanju političke egzistencije i nacionalnosti Finskoj i njenih temeljnih zakona te ustava iz švedskog perioda. Tome treba pridodati njihove pokušaje da osjećanje nacionalnog identiteta i svijest o finskoj nacionalnoj individualnosti kao i stečeno pouzdanje Finaca potisnu idejama o rusifikaciji Finske.

Ne ulazeći ovdje u pitanje razmatranje svih aspekata nepovoljnog statusa Finske u okviru ruskog carstva, može se primijetiti da se od 1890-ih godina taj položaj i dalje pogoršavao uslijed napada ruskih nacionalista na finski autonomni status i nacionalnu i političku egzistenciju. U najneposrednijoj vezi s tim je i odluka ruske vlade da o pitanjima od općeg državnog interesa Finci ne mogu samostalno odlučivati. Tako je i finska poštanska služba jednim carskim dekretom stavljena pod neposrednu kontrolu poštanske i telegrafске administracije ruskog Ministarstva unutrašnjih poslova 1890. godine. Prirodno je da je ta odluka dovela do rastućeg nezadovoljstva Finaca i da je smatrana kršenjem ustava.

Politika reduciranja finske autonomije u svim njenim aspektima kao i prava i sloboda građana poprimila je velike razmjere za vrijeme vladavine ruskog cara Nikolaja II (1894—1917) i generalnog guvernera Finske Nikolaja Ivanoviča Bobrikova (1839—1904), koji je imenovan na taj položaj 1898. godine. U programu koji je on predložio a car sankcionirao, Bobrikov je isticao da svrha osvajanja Finske od strane Rusije tokom čitavog perioda od 1809. do kraja 19. stoljeća nije ispunjena. U prilog tome navođeni su najrazličitiji argumenti, a prije svega činjenica da je carska vlast u tom izuzetno značajnom području ostala slaba te da u sebi nosi klicu različitih opasnosti koje bi mogle pri postojećem odnosu snaga u finskom društvu ugroziti autonomiju u odnosu na državni interes Rusije. Da bi se prevladale navedene slabosti te vratilo Finsku ponovo u sferu utjecaja carske Rusije, Bobrikov energično poduzima brojne neposredne mjere koje djeluju na više područja. Prije svega, »da bi iskorišteno finski separatizam« kako je sam govorio, predlaže inkorporiranje finskih oružanih snaga u carsku armiju, prihvaćanje ruskog kao glavnog jezika u javnim službama i školama, ukidanje finske novčane jedinice i carinskog sistema, zapošljavanje ruskog stanovništva u finskim civilnim službama kao i jačanje ovlaštenja generalnog guvernera. Pridržavajući politiku svog guvernera car Nikolaj II izdao je 15. februara 1899. tzv. Februarski manifest s ciljem da proširi svoju autokratsku vladavinu i na Finsku i ograniči njezin autonomni status. Taj manifest, koji je bio samo dio programa rusifikacije Finske, uključivao je pored ostalog sljedeće političke mjere: pojačanu cenzuru štampe, ograničavanje prava slobode govora, udruživanja i javnog okupljanja, uvođenje ruskog kao službenog jezika i najvažnijeg predmeta u ško-

lama, raspuštanje finske nacionalne armije, ograničavanje vlasti glavnih pravnih i političkih institucija.

Službenici koji su se suprotstavljali primjeni odredaba Manifesta bili su otpušteni, stavljeni u zatvor ili protjerivani iz Finske. Manifest je djelovao tako šokantno na čitavu naciju da je stvorio opoziciju mjerama rusifikacije na svim razinama društva.

Carev saziv Dieta, na zasjedanje u januaru 1899. kako bi se razmotrio novi zakonski prijedlog u pogledu carske vojne službe »praktički je označio inauguraciju ove nove ruske politike prema Finskoj«.18 Na zasjedanju je došao do izražaja stav da finski staleži inzistiraju na vlastitoj interpretaciji ustava i ne prihvaćaju novi carski prijedlog, budući da je neustavan kao i sam sadržaj Manifesta.

Donošenje Manifesta postavilo je pitanje političkih metoda akcije. Prevladalo je uvjerenje da bi trebalo uputiti caru peticiju sa zahtjevom da povuče Manifest. S tim ciljem počelo je prikupljanje potpisa za tzv. »Veliku adresu« kojom je trebalo izraziti javno mšljenje cijelog finskog naroda s obzirom na represivne mjere sadržane u Manifestu.19 U raspravama koje su vođene o tom pitanju prevladavalo je uvjerenje da je Manifest dio vrlo smišljene politike rusifikacije Finske koja bi ukoliko bi se striktno primijenila mogla dovesti do destrukcije finskog autonomnog statusa.

U političkoj polarizaciji koja se tim povodom stvorila produbio se jaz između finskih nacionalista, pobornika popustljivije i pomirljivije politike zasnovane na tradicionalnoj lojalnosti ruskom caru, i liberalnih konstitucionalista, zastupnika primjene pasivne rezistencije kao odgovarajuće taktike u borbi protiv ruskih mjera. Primjena ove taktike povezala je zajedno inače različite političke grupacije kao npr. pripadnike švedske partije, »Mladofince« i predstavnike radničkog pokreta koji su bili jedinstveni u ocjeni da su Bobrikove aktivnosti ne samo protustavne već i društvenoreakcionarne.

Nastojeći da se finsko-ruska kriza »internacionalizira«, zastupnici taktike pasivne rezistencije uspjeli su posredstvom intelektualaca i drugih istaknutih ličnosti, u inozemstvu prikupiti potpise više od 1000 uglednih pravnika, znanstvenika i utjecajnih ličnosti iz javnog i kulturnog života za tzv. »Kulturnu adresu«, kao izraz međunarodne podrške i solidarnosti s finskim narodom.

U takvim odnosima finsko stanovništvo s obzirom na opći kulturno-obrazovni nivo nije moglo ostati po strani od političkog života, već je više nego ikad ranije shvatilo opasnosti koje nosi ruska politika, a represivne mjere stvorile su svijest naročito kod mladih kadrova o neophodnosti opredjeljenja za beskompromisnu borbu do potpunog nacionalnog oslobođenja. Može se štoviše zaključiti da je takva politika prema finskom narodu dala nov impuls i stimulans za političko buđenje i naglašen visok patriotizam, zahvaljujući prije svega i višem stupnju oformljenosti finske nacije.

Negativan odgovor cara na reagiranja domaće i međunarodne javnosti te ovlasti Bobrikova da samovoljno ograničava slobode i prava građana dali

18 Juhani Paasivirta, *nav. dj.*, str. 175.

19 »Veliku adresu« potpisalo je 522.000 Finaca, što je bez presedana u finskom društvu.

su poticaja grupi mladih i revolucionarnijih kadrova da počne s aktivnostima protiv represivnog režima koje su, kao izraz prevladavajućeg raspoloženja, konačno dovele i do ubojstva Bobrikova u Helsinkiju 1904. godine²⁰.

U isto vrijeme dok Rusija gubi rat s Japanom (1904—1905) unutrašnjost zemlje zahvaćena je rastućim nezadovoljstvom i revolucionarnim previranjima koja kulminiraju izbijanjem buržoasko-demokratske revolucije (prve ruske revolucije) 1905. u uvjetima velike ekonomske i društvene zaostalosti. Iako je revolucija ugušena u krvi, car je bio primoran da u oktobru 1905. godine izda Manifest u kojem obećava liberalizaciju ruskog režima. Godinu dana kasnije (1906) car je oktroirao (nepotpun) ustav kojim Rusija postaje ustavna monarhija. Ustav uvodi Dumu kao neku vrstu zakonodavnog organa s ograničenim ovlaštenjima, proklamira izvjesna građanska prava, između ostalog i biračko pravo, ali ograničeno imovinskim cenzusom.

U Finskoj je ruski rat s Japanom ocijenjen kao događaj koji ne samo što će dovesti do velikih unutrašnjih promjena u Rusiji već može osloboditi Finsku ruske agresivne politike ukoliko razvoj događaja dovede ruskog cara u teškoće.

Zbivanja u Rusiji, brojni štrajkovi i česte masovne demonstracije u velikim gradovima imali su širokog odjeka na raspoloženje masa, osobito u Helsinkiju i Turkuu i doveli do serije usporednih zbivanja u obje zemlje. Nezadovoljstvo masa dostiglo je kulminacionu točku organiziranjem generalnih štrajkova u Finskoj i u Rusiji 1905. godine, posebno u nekim vitalnim industrijskim granama.

Dok su socijalisti i male aktivističke partije osnovane 1904. zahtijevali izbore za nacionalnu ustavotvornu skupštinu na osnovi univerzalnog prava glasa, konstitucionalisti su tražili sazivanje Dieta koji bi razmotrio parlamentarne reforme. Nakon generalnog štrajka koji je zbog svoje širine i političkih posljedica nazvan i »veliki štrajk« te pomaka u vladinoj politici car je, suočen s revolucijom u Rusiji i širokim nezadovoljstvom masa u Finskoj pristao na zahtjeve i potpisao Novembarški manifest 1905. godine, kojim vraća ustavna prava Finskoj. Nešto kasnije imenovao je članove novog Senata, u kojem je vodeća ličnost bio Leo Mechelin, pobornik ustavnih prava i političar velikog iskustva.

Izuzetno značajna novost u finskom političkom životu 1905. bila je odluka cara Nikolaja II kojom stavlja u zadatak Senatu²¹ da skicira novi zakon o konstituiranju parlamentarnog sistema zasnovanog na univerzalnemu i jednakom pravu glasa. Nove parlamentarne i izborne reforme, koje je car potvrdio 1906, trebale su poslužiti kao osnova demokratizacije političkog života u Finskoj. Među reformama nesumnjivo su najvažnije one koje se odnose na slobodu govora, okupljanja i udruživanja, kao i na uvođenje općeg i jednakog prava glasa te zamjenu starog hijerarhiziranog Dieta jednodomnim parlamentom (Eduskunta) sastavljenim od 200 predstavnika iza-

²⁰ Bobrikova je 19. VI 1904. ubio mladi službenik i aktivist Eugen Schauman.

²¹ Cilj Mechelinovog Senata bio je da mirnim putem vrati zakonitost proporcionalnog predstavnništva i ustavnost i osigura uspjeh reformskih zahvata.

branih u izbornim jedinicama na osnovi univerzalnog i jednakog prava glasa svih Finaca starijih od 24 godine.²²

Na osnovi tako proširenog izbornog prava broj glasača se udesetorostručio. U prvim parlamentarnim izborima održanim u martu 1907. Socijal-demokratska straka izborila je 80 mjesta od ukupno 200, Švedska stranka, koja je imala ključnu poziciju u Dietu, izborila je samo 24 mjesta, dok su rezultati ostalih buržoaskih partija bili relativno slabi, tj. »Mladofinci« su dobili samo 27 mjesta a »Starofinci« 59.

Revolucionarna zbivanja u Rusiji 1905. privukla su pažnju evropske i svjetske javnosti, pa u tom kontekstu ni zbivanja u Finskoj nisu mogla ostati neprimijećena. Tako je u mnogim vodećim svjetskim listovima²³ dat veliki publicitet demokratskim reformama u Finskoj a posebno obnovi finskog autonomnog statusa.

Navedene parlamentarne i izborne reforme dovele su do porasta entuzijazma i davale su velike nade cijelom finskom narodu da će otvoriti put za proces demokratizacije društveno-ekonomskog i političkog života u Finskoj, i kao takve imale su temeljno značenje. Pa ipak, daljnji proces demokratizacije i tok reformi suočili su se s nizom relativno krupnih problema, među kojima su, svakako još okrutniji i uspješniji napadi carističke vlade na finsku autonomiju. Ključnu ulogu u vođenju ruske politike prema Finskoj u ovom razdoblju imao je P. A. Stolipin, koji je 1906. imenovan prvim ministrom. Na njegovu inicijativu doneseno je više zakona koji su imali za cilj osigurati vojne, ekonomske i političke interese u Finskoj i ojačati kontrolu nad finskom administracijom i političkim životom u cijelosti. Govoreći u carskoj Dumi (18. maja 1908), on je naglasio da je cilj njegove vlade ugušiti sve revolucionarne aktivnosti Finaca i uspostaviti poredak. Iste godine caristička vlada je naredila da sva administrativna i legislativna pitanja koja se odnose na Finsku, a koja bi mogla utjecati na čitavo carstvo i njegove interese, moraju biti podnesena ruskom Ministarskom savjetu na ispitivanje prije nego što budu podnesena caru na potvrdu. Posljedice takve politike jesu da ruski Miniistarski savjet postaje nadređen finskoj vladi. Iste godine pogoršavaju se odnosi između Senata i ruske vlade, što je rezultiralo ostavkom članova Senata, prvo Mechelina i njegovih konstitucionalista, a nešto kasnije i predstavnika »Starofinaca« te imenovanjem na te funkcije provladinih službenika koji nisu uživali povjerenje parlamenta i političkih stranaka. Na osnovi Zakona iz 1912. godine, koji je davao ista politička prava finskim i ruskim građanima, senatorska funkcija mogla je biti povjerena i ruskim građanima. Politička kriza u finsko-ruskim odnosima još se više povećala 1908—1909. (iako su elementi krize i ranije i te kako prisutni), kad je caristička vlada ponovno stavila određene zahtjeve pred finski Senat i Parlament (Eduskunta). Jedan od takvih poteza carske vlade bio

²² Izbornom reformom Finska postaje prva zemlja u Evropi u kojoj su 1906. žene dobile opće pravo glasa. Do tog vremena pravo glasa bila je privilegija najvišeg staleža, a za ostale staleže pravo glasa bilo je ograničeno imovinskim cenzusom.

²³ Finska je dobila velik publicitet u francuskom »L'Humanitéu«, u britanskom »The Timesu«, »The Morning Postu«, »The Daily Telegraphu« »Manchester Guardianu«, švedskom »Stockholms Dagbladu«, »Social-Demokratenu« i u drugim listovima.

je donošenje dekreta, koji je imao za cilj reguliranje vojne službe i utvrđivanje novčane kontribucije u zamjenu za vojnu regrutaciju.

Karakter carskih dekreta i njihove intencije potvrđuju da su upravljanje finskim sistemom i kontrola nad svim oblicima društvenog organiziranja trebali biti u ruskoj nadležnosti. Da bi to i provele carske vlasti između ostalog usvajaju i nacrt zakona (1910) koji je predlagao da svi zakoni koji se odnose na problematiku Finske moraju biti tako tumačeni kao da su od »općeg državnog interesa«, i kao takvi moraju biti doneseni u okviru carskog zakonodavstva a ne finskog parlamenta. Finski parlament ovlašten je samo da daje mišljenje, a ne i da sudjeluje u stvarnom legislativnom procesu donošenja zakona. S obzirom na to, sasvim je razumljivo što je nezadovoljan takvim nacrtom predloženog zakona, Parlament odbio da služi kao savjetodavno tijelo (organ), pri čemu je pošao od svojih ustavnih ovlaštenja. U svakom slučaju, i bez obzira na svu nerealnost takvog projekta zakona, u prvih desetak godina svog postojanja novi Parlament ipak je bio lišen svih kompetencija stvarnog legislativnog tijela i u postojećim objektivnim okolnostima nije raspolagao zakonodavnim ovlaštenjima. Parlament, kao važan faktor i jedina politička snaga koja je mogla izražavati mišljenje finskog naroda, lišen je mogućnosti vođenja normalne parlamentarne borbe, a Senat i generalni guverner, koji se nalazio na čelu izvršne vlasti, i dalje moraju uživati povjerenje cara. Parlament je predstavljao običan administrativni organ koji je car mogao bez velikih teškoća u svako vrijeme raspustiti i samovoljno odlučiti o prjievremenom održavanju izbora.

No osnovi ove kratke i nesumnjivo nepotpune analize Stolopinovog programa rusifikacije, čije su mjere izazvale ograničenje i razočaranje Finaca i razvile svijest i saznanje da u takvim uvjetima ne može biti ni govora o povratku na poredak koji bi se zasnivao na ustavnosti i zakonitosti, može se zaključiti, da unatoč dugogodišnjoj lojalnosti Finaca ruskom caru, autonomni status Finske nije respektiran u St. Petersburgu.

Ovaj period u finskoj povijesti, koji je počeo 1908. i koji je poznat kao druga etapa opresije, karakteriziraju sužavanje demokratske osnove autonomnog statusa, rastuće tenzije u finsko-ruskim odnosima te produbljivanje razlika između buržoazije i lijevo orijentiranih političkih grupa.

S druge strane međutim, ma koliko to izgledalo paradoksalno, to je razdoblje i pojačane orijentacije Finaca na uspostavljanje čvršćih kontakata i veza sa zapadnim zemljama i povezivanje s njima u prvom redu na planu ekonomskih (trgovačkih) i kulturnih odnosa.

Treba istaći da je za razliku od prvog perioda opresije u ovom drugom međunarodna javnost izrazila mnogo manju zainteresiranost za finsko-rusko pitanje. Imajući pred očima svjetsku situaciju, nije nekorisno podsjetiti da su međunarodna zbivanja kao i razvoj i promjene u međunarodnim odnosima potisnuli i stavili u sjenu finsko pitanje i progresivne napore Finaca, koji su svojim stavovima, izjavama i aktivnostima izražavali svoje težnje i ideale. Time se, uostalom može objasniti činjenica da su pojedine velike sile promijenile svoje stavove u tumačenju ruske politike u Finskoj. Tako npr. u Britaniji, koja je stupila u bliže odnose s Rusijom poslije 1907, Stolipin nije ocijenjen kao reakcionarni političar već kao konzervativni reformator čiji je politički cilj bio unutrašnje jačanje Rusije, a carska Duma po britanskoj ocjeni predstavljala je »nacionalno reprezentativno tijelo«. I francuska

je štampa poklonila malo prostora finsko-ruskim odnosima. Iako je švedska štampa iz razumljivih razloga oduvijek bila veoma osjetljiva na pitanje ruske politike u Finskoj, uključujući i Aalandski arhipelag, u ovoj novoj fazi ruske opresije, u Švedskoj nije bilo rasprava o tom pitanju kao 1899. Zaoštavanje suprotnosti između velikih sila i mogućnost otvorene krize utjecali su na to da je švedska štampa zastupala švedsku politiku neutralnosti prema velikim silama, uključujući i Rusiju. Očigledno je da u kontekstu tadašnje međunarodne krize nije bilo u interesu ni jedne od velikih sila da internacionalizira finsko pitanje.

Važno je ovdje spomenuti da je na konferenciji Socijalističke internacionale u Kopenhagenu 1910. prihvaćena rezolucija kojom se osuđuje kako ograničavanje autonomnog statusa Finske tako i nasilje nad finskim narodom od strane carističkog režima.²⁴

Unatoč svim međunarodnim krizama koje su se događale u proteklim desetljećima, prvi svjetski rat došao je kao veliko iznenađenje za Fince.²⁵ Carska Rusija i druge velike evropske sile početkom rata (1914) objavile su opću mobilizaciju, a vojne pripreme u Rusiji proširile su se vrlo brzo i na finski teritorij, gdje je 30. lipnja također objavljena opća mobilizacija. Ruske vojne vlasti dobile su specijalne ovlasti na osnovi kojih su mogle regulirati sve političke aktivnosti u Finskoj kako bi »očuvala javni poredak i socijalni mir«.

Iako Finska nije bila direktno uključena u vojno-oružane operacije, prvi svjetski rat imao je višestruke ekonomsko-socijalne i političke implikacije za ovu zemlju. Izvoz industrijskih proizvoda građevnog drveta kao i daljnji razvoj trgovačkih odnosa sa zapadnim zemljama došao je u teškoće u ratnim godinama, što je, između ostalog, imalo za posljedicu porast nezaposlenosti. Međutim, metalna je industrija zahvaljujući ruskim vojnim narudžbama ostvarila u određenim periodima velike profite.

Neposredno nakon početka prvog svjetskog rata strateška pitanja postaju glavna determinanta u ruskoj politici prema Finskoj. Naime, u ruskim političkim krugovima prevladavalo je uvjerenje da bi Njemačka kroz finski teritorij mogla napasti St. Petersburg. S tim u vezi caristički režim poduzeo je energične zahvate da osigura Finsku, uključujući i Aalandski arhipelag. U Veliko vojvodstvo kao mjere opreza poslani su ruske trupe, tako da se njihov broj naglo povećao, tj. od 50.000 na 125.000 u 1917. godini.²⁶

Izbijanje neprijateljstava između Rusije i Njemačke usporilo je provođenje socijalnih reformi u Finskoj, a Parlament se nije sastajao na zasjedanja gotovo tri godine. Mnogi Finci koji su vjerovali da bi s njemačkom pomoći bilo moguće srušiti rusku dominaciju nad Finskom i ostvariti željenu nacionalnu nezavisnost, zalagali su se za slanje finških regruta u

²⁴ Juhani Paasivirta, *nav. dj.*, str. 210.

²⁵ Unatoč geografskoj udaljenosti i izoliranosti, svjetska zbivanja privlačila su pažnju Finaca. Tako su npr. burski rat (1899—1902) kao i rusko-japanski rat (1904—1905) izazvali veliko zanimanje u Finskoj. Kriza u Bosni (i Hercegovini) 1908—1909. razmatrana je u finskoj štampi u kontekstu odnosa interesa velikih evropskih sila i njihove politike. Događaji vezani uz balkanske ratove (1912—1913), kao i kriza u Maroku 1911, nisu bili nepoznati finskoj javnosti.

²⁶ John H. Hodgson, *Communism in Finland, A History and Interpretation*, Princeton, New Jersey, 1967, str. 20

Njemačku s ciljem stjecanja vojne naobrazbe. Tako je početkom 1915. godine u Berlinu postignut sporazum između finskih aktivista i njemačke visoke vojne komande o vojnom obučavanju finskih dobrovoljaca. Na osnovi toga sporazuma oko 2000 Finaca, pretežno studenata švedskog govornog jezika, koji su bili pogođeni ruskom politikom prema Finskoj, tj. nemogućnošću da se zapošljavaju u administraciji i sudstvu, steklo je vojnu obuku u Njemačkoj.²⁷

Prvi svjetski rat doveo je carsku Rusiju u izuzetno težak ekonomsko-socijalni i politički položaj. O tome svjedoče neuspjesi na frontu, oslabljen privredni mehanizam kao i izuzetno nepovoljan materijalni položaj te nizak životni standard najširih slojeva naroda. Tome treba dodati ekonomsku, kulturnu, političku i društvenu zaostalost. U izuzetno teškoj ekonomsko-političkoj situaciji dolazi do dubokih društveno-političkih i ekonomskih previranja, masovnih akcija i demonstracija narodnih masa, do produbljenih i zaoštrenih razlika između revolucionara i svih vrsta oportunističkih. Taj se proces odvijao velikom brzinom, tako da su februarske demonstracije 1917. godine imale izvanredno velik uspjeh, a vrhunac su dosegle kad se širokim narodnim masama pridružuje i dio buržoazije nezadovoljan politikom cara Nikolaja II, koji završava izbijanjem ustanka u St. Petersburgu i rušenjem najomraženijeg despotskog režima u Evropi. Vlast je preuzela bužoazija i formirala privremenu vladu, ali je istovremeno došlo do stvaranja elementa sovjetske vlasti — sovjeta radničkih i vojnih deputata.

Ruska februarska revolucija i rušenje carističkog režima imali su neposredne i dalekosežne posljedice za Finsku. Ona je otvorila perspektivu i probudila nade Finaca u neizbježno ostvarenje cjelovite finske nacionalne nezavisnosti i oslobođenje od ruske despotske vladavine. U kontekstu tadašnje ekonomsko-socijalne situacije februarska revolucija imala je širok odjek među finskom radničkom klasom i drugim socijalnim i političkim demokratskim i progresivnim snagama Finske, stvarajući revolucionarni entuzijazam²⁸ i ohrabrenje da će željeni ciljevi za koje su bili životno zainteresirani napokon biti ostvareni.

Neposredno nakon rušenja carističkog režima javljala su se otvorena pitanja kako riješiti finske odnose s Rusijom. Taj zadatak bio je neusporedivo teži nego što je već sam po sebi bio složen. Uslijedili su pregovori ruske privremene vlade i finske parlamentarne delegacije koja je doputovala u Petrograd s dvije grupe precizno definiranog prijedloga: jednu grupu činili su prijedlozi za čiju realizaciju se zalagala finska buržoazija, a druga grupa izražavala je težnje Socijaldemokratske partije.²⁹ Međutim, jedni i drugi bili su suglasni u tome da je neophodno srušiti mjere rusifikacije nametnute u proteklih osamnaest godina, koje su bile oličenje najgrubljeg despotizma, diktature i carske samovolje. Rezultat petrogradskih pregovora bio je Manifest (izdan 20. maja) koji je izdala privremena vlada kojim su anulirani svi zakoni i dekreti, uključujući i zakonodavstvo done-

²⁷ D. G. Kirby, *Finland in the Twentieth Century*, London 1979, str. 36.

²⁸ A. F. Upton, *The Communist Party of Finland* u: A. F. Upton with contributions by Peter P. Rohde and Aa. Sparring, *The Communist Party of Scandinavian and Finland*, London 1973, str. 108.

²⁹ Socijaldemokratski članovi delegacije bili su Otto Kuusinen, Kullervo Manner, Edvard Gylling, Karl Wiik i Matti Paasivuori.

seno 1910. godine, kojima su kršena ustavna i politička prava Finaca. Pored toga, privremena vlada se obavezala na sazivanje parlamenta u kojem su na osnovi izbora od 1916. socijaldemokrati imali većinu, tj. 103 od ukupno 200 mandata.

Istovremeno u Finskoj je organizirana koaliciona vlada koju su nakon dosta kolebanja, stranačkih rasprava i kompromisnih prijedloga sačinjavali predstavnici Socijaldemokratske partije (6) i umjerene buržoazije (6) a na čijem se čelu nalazio Oskari Tokoi. Time je Finskoj ponovo vraćen njezin autonomni status koji je bio suspendiran ruskom politikom rusifikacije. Međutim, pad autokratskog režima nametnuo je novoj vladi između ostaloga pitanje kome pripadaju prerogative koje je ranije vršio svrgnuti car a odnose se na finske poslove. Pitanje je postalo aktualno i u vrijeme posjete ministra pravosuđa u privremenoj ruskoj vladi, Aleksandra Kerenskog Helsinkiju. Tom prilikom vodeće ličnosti Socijaldemokratske partije zahtijevale su od Kerenskog da privremena ruska vlada opredijeli svoj stav prema unutrašnjoj nezavisnosti Finske.

Sirenje rata na istočni Baltik 1917. godine, sudjelovanje finških dobrovoljaca u njemačkoj armiji kao i opasnost od napredovanja njemačkih trupa prema Finskoj, nestašica hrane u zemlji, inflacija, prisutnost sovjetskih mornaričkih i vojnih jedinica stacioniranih u Finskoj, nedisciplina među vojnicima i mornarima, nesumnjivo su samo neki od problema s kojima se suočavalo finsko društvo, a posebno finska vlada.

Navedene okolnosti objašnjavaju ne samo zahtjeve finske vlade kojima traži od privremene ruske vlade da precizno definira jurisdikciju kako same privremene vlade tako i generalnog guvernera i finske vlade (Senata) nego i mnoga kolebanja prilikom rješavanja pojedinih pitanja.

Značajnu ulogu u traženju finske nezavisnosti imali su socijaldemokratski prvaci Kullervo Manner, Otto Kuusinen i Yrjö Mäkelin, koji su insistirali u prvo vrijeme na punoj unutrašnjoj autonomiji Finske, a kasnije na nacionalnoj nezavisnosti. U svom govoru što ga je održao u finskom parlamentu socijaldemokratski poslanik i predsjednik finske vlade Oskari Tokoi naglasio je da je suverenitet konačni politički cilj Finaca i apelirao je na ruski narod i vladu da Finskoj priznaju pravo na nacionalno samoodređenje.³⁰ Iako je ovaj događaj izazvao nezadovoljstvo i zbnjenost u ruskim političkim krugovima, on nije spriječio Oskarija Tokoiu i Yrjöa Mäkelina da podnesu nov skup prijedloga princu L'vovu zahtijevajući prenošenje svih prerogativa s bivšeg cara na finsku vladu, osim onih koja se tiču ustavnih odnosa između dvije zemlje i prava ruskih građana i institucija u Finskoj. Stav ruske vlade prema finskoj nezavisnosti izražen je bio u govoru što ga je Kerenski održao pripadnicima ruskih jedinica stacioniranih u Helsinkiju, u kojem je izjavio da njegova vlada ne namjerava omogućiti ostvarenje finških separatističkih zahtjeva.

U jednom času kad je izgledalo da su pokopane sve nade u skoro ostvarenje nacionalne nezavisnosti Finske, održao se Sveruski kongres sovjeta radničkih i vojničkih deputata u Petrogradu u junu 1917. godine, koji je imao izvanredno značenje za daljnju budućnost Finske. Naime, na tom su Kongresu menjševici predstavnici socijalističkih stranaka, članovi privre-

³⁰ D. G. Kirby, *nav. dj.*, str. 42.

mene vlade, promijenili svoje gledište prema finskom pitanju i pružili podršku finskoj rezoluciji kojom se traži puna unutrašnja nezavisnost za Finsku, izuzimajući iz nadležnosti finskog parlamenta vanjsku politiku i obranu. Ova deklaracija poslužila je kao osnova Komitetu za ustavne poslove pri donošenju novog prijedloga »zakona o pravima«, kojim se sve ovlasti bivšeg cara (s navedenim izuzecima) prenose na finski parlament, Eduskuntu (18. juna 1917). Ubrzo nakon što se privremena vlada oporavila od julskih pobuna u Petrogradu, odgovorila je na finske aktivnosti raspuštanjem parlamenta, 31. jula 1917, usprkos protivljenju socijalističke većine. Raspuštanje parlamenta ocijenjeno je od socijaldemokrata kao zajednički manevar buržoazije i privremene vlade.

Iako je »zakon o pravima« od 18. jula predstavljao značajan uspjeh socijaldemokrata, po ocjenama nekih istraživača on je ipak bio više izazov privremenoj vladi »nego ozbiljan pokušaj rješavanja problema tko će u Finskoj vršiti vrhovnu vlast. Prenosjenjem fundamentalnih ovlasti u nadležnost parlamenta, ali uz isključivanje iz tih kompetencija vanjskih poslova i kontrole nad oružanim snagama, pitanje suverenosti još je ostalo otvoreno.«³¹

Oktobarski izborni rezultati promijenili su ravnotežu vlasti i odnos snaga u parlamentu u korist buržoazije. Naime, najveću izbornu pobjedu ostvarila je Agrarna partija pobjeđivši osobito u istočnim i sjevernim izbornim okruzima. Budući da se izjasnila za prenošenje carskih ovlasti na finski parlament, kao i za ostvarenje nacionalne nezavisnosti Finske, bilo je za očekivati da će ona preuzeti ključnu ulogu u zasjedanju parlamenta u restauraciji prava i poretka u finskom društvu. U atmosferi socijalnih napetosti i nemira te gubitaka apsolutne parlamentarne većine u izborima, socijaldemokratska partija zajedno sa sindikalnim vodstvom sankcionira formiranje radničke garde, tj. »Crvene garde«, kao protuteže tzv. »Civilnoj gardi«, koja se zalagala za obnovu nacionalnog liberalizma i štitila interese buržoazije.

S vremenom je u finskom društvu dolazilo do socijalnih nemira i konflikata. U prvo vrijeme u središtu krize nalazili su se zahtjevi za rješavanjem ekonomsko-socijalnih problema (osobito nestašica hrane i pitanje nezaposlenosti). Kasnije se kriza proširuje i u središtu su se našli zahtjevi za osvajanjem političke vlasti od strane radničke klase. Dublja kriza nastala je i onda kad je vlast u oktoru 1917. osvojila desnica, a proletarijat izgubio vjeru u uspješnost parlamentarne borbe. »Izvan parlamentarna aktivnost u Finskoj dobila je moćan podstrek 6. oktobra, kad je dobro vođena, dobro organizirana i dobro naoružana boljševička partija preuzela vlast... Njihov uspjeh imao je neposredan utjecaj na način na koji su finska socijaldemokracija, tradunionističke organizacije i Crvena garda reagirala na legalnu vladu.«³² Pobjeda revolucije u Rusiji ohrabrila je socijaliste da ne respektiraju izborne parlamentarne rezultate koji su desnici osigurali većinu i na taj način otežali provođenje i prihvaćanje programa ekonomsko-socijalnih mjera. »Istog dana kad su boljševici osvojili vlast u Petrogradu, centralni

³¹ D. G. Kirby, *nav. dj.*, str. 45.

³² L. A. Puntila, *nav. dj.*, str. 99—100.

revolucionarni savjet trade-uniona, članovi partijske egzekutive socijaldemokratske partije i parlamentarna grupa izrazili su mišljenje da će privremeno preuzeti vršenje vlasti čitavog radničkog pokreta.³³ Na inicijativu Izvršnog komiteta Socijaldemokratske partije i finskih trade-unionističkih organizacija osnovan je 8. novembra Centralni revolucionarni savjet koji se sastojao od devet predstavnika Socijaldemokratske parlamentarne grupe i dvadeset i sedam drugih članova. Na sastanku Izvršnog komiteta bilo je predloženo da buržoaski parlament prenese svoja ovlaštenja na tzv. »Manerov parlament«, koji je raspustila ruska privremena vlada krajem jula a u kojem su socijalisti imali većinu mandata. Neke vodeće socijaldemokratske ličnosti predložile su formiranje radničke vlade i prenošenje vrhovne vlasti na Centralni revolucionarni savjet. Pitanje osvajanja vlasti od strane radničke klase našlo se na dnevnom redu IV kongresa finskih trade-unionističkih organizacija. Nakon rasprave i konzultacija, Centralni revolucionarni savjet donio je odluku da radnici moraju prvo omogućiti parlamentu da udovolji njihovim traženjima, pa je tako odbačena ideja neposrednog osvajanja vlasti od strane radničke klase s obrazloženjem da postoje nade da će desnica prihvatiti program ekonomsko-socijalnih mjera socijalista. U kontekstu te krize socijalisti su ponovo tražili da Parlament donese »Zakon o pravima« (tj. Zakon o prenošenju prerogativa s bivšeg cara na parlament), zakon o osamsatnom radnom danu, municipalne reforme kao i neke druge zakone. Nakon generalnog štrajka 15. novembra socijalistička i agrarna parlamentarna grupa suglasile su se i zajednički glasale o novom prijedlogu zakona kojim se vrhovna vlast privremeno prenosi na parlament, a zatim su uspjele progurati prijedlog zakona o osamsatnom radnom danu i o reformi prava glasa na municipalnom nivou.

Nakon neuspješnog pokušaja da se formira koalicioni senat, lista na čijem se čelu nalazio P. E. Svinhufvud dobila je većinu glasova desnice. Tako je Finska dobila Senat koji je uživao povjerenje Parlamenta, tj. vrhovne vlasti u zemlji, dok je novi Senat predstavljao legalnu vladu. U stvari, Senat je bio sastavljen od pristaša finske nacionalne nezavisnosti svih nesocijalističkih partija.³⁴

U isto vrijeme dok se vodi borba za vlast između socijalista i buržoaskih snaga, nesocijalistička većina u Parlamentu odobrila je 26. novembra 1917. program vlade koji je predložio predsjednik Senata P. E. Svinhufvud, a odnosio se na proglašenje finske nacionalne nezavisnosti. Nekoliko dana kasnije (4. decembra) formulirani prijedlog o konstituiranju suverene republike Finske i namjeri vlade da traži međunarodno priznanje nezavisnosti našao se pred Parlamentom. I socijalisti i desnica bili su jedinstveni u donošenju Deklaracije o nezavisnosti Finske 6. decembra 1917. prilikom glasanja u Parlamentu. Razlike su se javile samo s obzirom na proceduralna pitanja. Svinhufvudov senat i parlamentarna većina smatrali su da se Deklaracije o nezavisnosti može donijeti i bez konzultacija s novom sovjetskom vlasti, dok su socijaldemokrati isticali potrebu prethodnih pregovora s boljševičkom vladom.

³³ D. G. Kirby, *nav. dj.*, str. 47.

³⁴ L. A. Puntila, *nav. dj.*, str. 100.

Nakon prihvaćenog prijedloga socijaldemokrata, a na zahtjev finskog Senata, Lenjin je kao predsjednik Sovjeta narodnih komesara, u skladu s principima prava naroda na samoopredjeljene i polazeći od politike nacionalne ravnopravnosti, predložio Sveruskom centralnom izvršnom komitetu sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih deputata da priznaju nezavisnost republike Finske.³⁵ Na osnovi tog prijedloga sovjetska je vlada 31. decembra 1917. godine informirala finsku delegaciju o svojoj odluci i priznanju Deklaracije o nezavisnosti Republike Finske. Time je nacionalna nezavisnost Finske dobila i *de jure* priznanje, nakon čega su uslijedila priznanja od strane Francuske, Švedske, Njemačke, Austro-Ugarske, Grčke, Norveške i Danske, dok su Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države to učinile godinu i pol dana kasnije.

Proklamiranje nezavisnosti Finske (kao i Poljske i baltičkih zemalja) imalo je izuzetno značenje ne samo za navedene zemlje već i mnogo šire, za sve potlačene narode širom svijeta. Međutim, priznavanje nacionalne nezavisnosti Finskoj i njeno formalno-pravno odvajanje od Sovjetske Republike nije značilo i povlačenje sovjetskih trupa stacioniranih na finskom teritoriju. Isto tako ono nije riješilo pitanje tko će vršiti suverenu vlast u Finskoj. Rješenje ovih složenih problema bio je zadatak vladajućih političkih snaga Svinhufvudove vlade koja se je u traženju tih rješenja suočila s teškim problemima i sukobila s organiziranim snagama radničke klase. Uslijedio je građanski rat i rat za oslobođenje, zatim dva rata sa Sovjetskim Savezom, da bi nakon ozbiljnih ekonomskih potresa kao posljedice poraza u drugom svjetskom ratu, u kojem je Finska sudjelovala na strani Njemačke protiv Sovjetskog Saveza, nakon znatnih ljudskih i materijalnih gubitaka, ratnih reparacija Sovjetskom Savezu i teritorijalnih ustupaka te iseljavanja Finaca zbog porasta nezaposlenosti Finska najzad ušla u novu fazu društveno-ekonomskog i političkog razvoja.

³⁵ Vidjeti priložene dokumente.

№ 1713/11 D. T. O. T. 1917
№ 7711

**СОВѢТЪ НАРОДНЫХЪ
Комиссаровъ.**

Петроградъ.

18 декабря 1917 г.

№ 101

*Ministeriet för Utrikesärendena
7 december 1918*

Въ отвѣтъ на обращеніе финляндскаго Правительства о признаніи независимости Финляндской республики, Совѣтъ Народныхъ Комиссаровъ, въ полномъ согласіи съ принципами права націй на самоопредѣленіе, **П О С Т А Н О В Л Я Е Т Ъ**:
Войти въ Центральный Исполнительный Комитетъ съ предложеніемъ:

а/ признать государственную независимость финляндской Республики

и в/ организовать, по соглашенію съ финляндскимъ Правительствомъ, особую Комиссію изъ представителей обѣихъ сторонъ для разработкы тѣхъ практическихъ мѣропріятій, которыя вытекаютъ изъ отдѣленія финляндіи отъ Россіи.

Предсѣдатель Совѣта Народныхъ

Комиссаровъ *В. И. Ленин*

Народные Комиссары:

А. М. Коллонтай
Т. В. Седук
С. С. Абамелик
И. М. Седук
В. Карелин *А. М. Коллонтай*

Управляющій Дѣлами Совѣта Народныхъ

Комиссаровъ

Влад. Тол. в. Струве

Секретарь Совѣта

Шурин

Kopija originalnog dokumenta izdanog od Sovjeta narodnih komesara 18. decembra 1917. godine u Petrogradu u odgovoru na zahtjev finske vlade da se prizna nezavisnost Finske republike. Sovjet narodnih komesara u skladu s načelima prava nacija na samoodređenje donosi odluku koja glasi: Izaći pred Centralni izvršni komitet s prijedlogom: a) da se prizna državna nezavisnost Finske republike i b) da se, u sporazumu s finskom vladom organizira posebna komisija sastavljena od

predstavnik obiju strana radi razrade onih političkih mjera koje proistječu iz otečepjenja Finske od Rusije.

Dokumente su potpisali

Predsjednik Sovjeta narodnih komesara *Vladimir Uljanov Lenjin*

Narodni komesari: *L. Trocki, G. Petrovski, J. Staljin, I. Steinberg, V. Karelin, A. Schlichter*

Upravnik poslova Sovjeta narodnih komesara: *Vladimir Bonč-Brunjevič*

Sekretar sovjeta: *N. Gorbunov*

№ 118
№ 118
ВСЕРОССИЙСКИЙ ЦЕНТРАЛЬНЫЙ
Исполнительный Комитетъ
СОВЕТОВЪ

РАБОЧИХЪ И СОЛДАТСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ.
ПЕТРОГРАДЪ.

.23 - Декабря 1917 г.

11. 12. 1917
5
Выписка изъ протокола засѣданія
Центрального Исполнительнаго Комитета
7-го декабря 1918
№ 32/

ВЫПИСКА ИЗЪ ПРОТОКОЛА ЗАСѢДАНІЯ ЦЕНТРАЛЬ-
НАГО ИСПОЛНИТЕЛЬНАГО КОМИТЕТА отъ 22-го
Декабря 1917 года.

Въ засѣданіи 22-го Декабря 1917 г., Всерос-
сійскій Центральнй Исполнительный Комитетъ Совѣта
Рабочихъ, Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ
постановилъ:

- 1/. Признать Государственную независимость
Финляндской Республики.
- 2/. Организовать по соглашенію съ Финляндскими
Правительствомъ и Представителями Финлянд-
скаго рабочаго класса особую комиссію для
разработки тѣхъ практическихъ мѣропріятій,
которыя вытекаютъ изъ отдѣленія Финляндіи
отъ Россіи.

Председатель
секретарь *В. Аванесовъ*

Kopija izvotka iz zapisnika Sveruskog Centralnog izvršnog komiteta Sovjeta radničkih i vojničkih deputata od 22. decembra 1917. održanog u Petrogradu. Ova dokument je odgovor Sveruskog centralnog izvršnog komiteta Sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih deputata na odluku Sovjeta narodnih komesara od 18. decembra 1917. godine.

Sveruski centralni izvršni komitet Sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih deputata na sjednici 22. decembra 1917. godine donio je odluku:

1. da se Finskoj republici prizna državna nezavisnost,
2. da se u sporazumu s finskom vladom i predstavnicima finske radničke klase formira posebna komisija za razradu onih praktičnih mjera koje proistječu iz otcjepljenja Finske od Rusije.

Dokument su potpisali predsjednik: *J. Sverdloff*

Sekretar: *V. Avanesoff*

Stefica Deren Antoljak

THE BASIC CHARACTERISTICS OF THE POLITICAL
DEVELOPMENT OF FINLAND, 1809—1917

Summary

In the period from 1809 to 1917, in which Finland as part of imperial Russia had the status of an »autonomous Great Dukedom«, the strategic interests and safety policy of Russia, as well as Russia's position in international crises, influenced the destiny of Finland, its position and its special status within the frame of the Russian empire. Three phases of Finno-Russian relationships can be observed in the period 1809—1917. The first phase (1809—1860) is characterized by loyalty towards imperial Russia, as well as by the Russian opposition against the growth of national tendencies and the crushing of the national movement in Finland. The regime of Alexander II characterizes the second phase (1855 to 1881) of the Finno-Russian relationships. This period is marked by a certain liberalization and progress in all areas, especially in that of the economic and political rule over Finland. Alexander II consented to a revival of constitutional government. Towards the end of the 19th century the third phase has its beginning; all aspects of Finnish autonomy are reduced. The imperial government is undertaking measures towards a Russification of Finland. The revolution in Russia and the overthrow of the tzarist regime in 1917 opened the perspective towards the inevitable implementation of a full national independence for Finland. The proclaiming of the independence of Finland and its *de jure* recognition by the new Soviet government took place towards the end of December 1917.